

Dějepisná olympiáda
51. ročník, 2021/2022
Školní kolo – zadání I. kategorie

přidělené soutěžní číslo	body celkem

Jméno a příjmení:

Tematické zaměření ročníku: „**Šlechta v proměnách času**“.

Důležité upozornění – u každé otázky je rámeček, který uvádí maximální počet bodů za otázku, do prázdného políčka se pak doplní získaný počet bodů. Celkem je možné získat **60 bodů**.

Úkol č. 1

Středověká společnost byla rozdělena na tři části podle takzvaného učení o trojím lidu. Součástí učení o trojím lidu byla i šlechta. Poznáš, která z postav na obrázku zobrazuje **šlechtice**? _____ (Napiš, zda se nachází vpravo, vlevo, nebo uprostřed.)

Doplň do následujícího textu popisujícího složení středověké společnosti slova z nabídky:

První část společnosti tvořili ti, kteří _____. Do této skupiny patřili řemeslníci a _____. Za úkol měli obstarat obživu pro ostatní.

Další důležitou složku tvořila _____. Její členové měli za úkol _____ za duše ostatních.

Poslední součástí společnosti podle učení o trojím lidu byli _____. Do této skupiny patřila _____ a panovník. Za úkol měla všechny ostatní _____.

Nabídka: ochraňovat, církve, pracovali, rolníci, modlit se, bojovníci, šlechta

8	
---	--

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT
ČESKÉ REPUBLIKY

Úkol č. 2

Nejstarší počátky naší šlechty jsou velmi mlhavé a historici je musí dohledávat mezi dalšími zprávami z kronik a letopisů.

1. Zkus určit období, které je přijímáno jako doba formování se nejstarších šlechtických rodů u nás. Správnou odpověď zakroužkuj:

- a) 7.-8. stol.
- b) 9.-10. stol.
- c) 11.-13. stol.
- d) 14.-15. stol.

2. Za které panovnické dynastie se tedy šlechta začala formovat (zakroužkuj správnou odpověď)?

- a) za Lucemburků
- b) za Jagellonců
- c) za Přemyslovců
- d) za Mojmírovců

2	
---	--

Úkol č. 3

Důležitým pramenem pro počátky šlechty na našem území je Kosmova kronika. Předložený úryvek popisuje nastolení Břetislava I. (vládl 1034-1055) na pražský stolec. Na panovnický stolec ho dosadil jeho slepý strýc Jaromír, který v textu k Břetislavovi a přihlížejícím promlouvá. Přečti si úryvek a splň jednotlivé úkoly.

„Přistupte z rodu Municů, přistupte z rodu Těpticů! A volal jmenovitě ty, o nichž věděl, že jsou zvláště mocní ve zbrani, stálí ve věrnosti, udatní v boji a že vynikají bohatstvím.“ Když (myšleno Jaromír) poznal, že u něho stojí, pravil: „Poděvadž mi můj osud nedopouští, abych byl vaším knížetem, ustanovujeme vám tohoto a povyšujeme za knížete, a abyste ho byli poslušni, jak je důstojno knížete, a povinnou věrnost mu zachovávali, jak náleží vládcí. A tebe, synu, napomínám a opět a opět to v mysl vštěpovat budu, abys tyto zde ctíl jako otce a miloval jako bratry a ve všech potřebách aby sis je bral za rádce. Těmto poruč hrady a lid ke správě, neboť na nich česká země stojí i stála a stát bude na věky.“

a) Vyjmenuj šlechtické rody, které byly podle textu přítomné při Břetislavově nastolení.

b) Který panovnický titul měl podle textu český vládce v 11. století? _____

c) V textu podtrhni ty vlastnosti, podle kterých Jaromír určil důležitost a význam jednotlivých šlechticů.

7	
---	--

Úkol č. 4

S využitím nabídky doplň text:

Vrstva šlechty se v českých zemích tvořila především z vojenské družiny okolo panovníka. Postupně vznikla vyšší šlechta (_____) a nižší šlechta (_____ a _____).

Nabídka: rytíři, páni, zemaní

3	
---	--

Úkol č. 5

V průběhu středověku i novověku obývala šlechta různé typy staveb. Prohlédni si obrázky a u každého z nich urči, zda se jedná o hrad, zámek, tvrz, nebo letohrádek.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

4	
---	--

Úkol č. 6

Hrady začala šlechta stavět od 13. století. Z nabídky vyber označení tří věcí/staveb/místností, které bys na hradě z tohoto období nenašel.

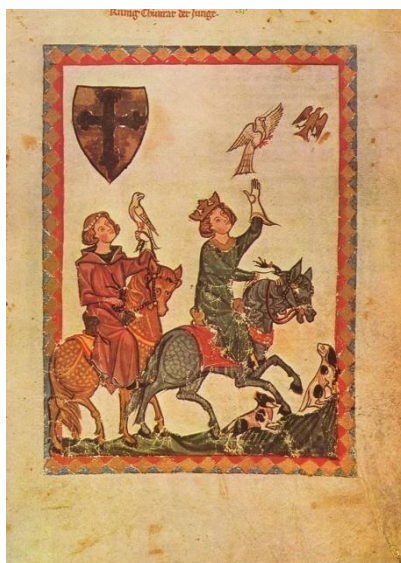
Nabídka: stáj, sýpka, seník, louče, knihovna, konírna, oranžerie, studna, kaple, divadlo, studna.

Na středověkém hradě se nenacházely: _____, _____ a _____

3	
---	--

Úkol č. 7

O životě ve středověku se dovídáme také z ilustrací dobových textů. Prohlédni si iluminace (ilustrace k písním) z počátku 14. století a poté rozhodni, zda tvrzení pod textem jsou, nebo nejsou pravdivá.

1. Všechny ilustrace zobrazují způsob zábavy šlechty.	ANO/NE
2. Na první ilustraci vidíme divadelní představení.	ANO/NE
3. Na prostřední ilustraci vidíme šlechtice při lovu.	ANO/NE
4. Na třetí ilustraci vidíme typické oblečení příslušníka šlechtického stavu.	ANO/NE
5. Alespoň na jedné ilustraci najdeme dřevec.	ANO/NE

5	
---	--

Úkol č. 8

Ve 2. polovině 13. století česká šlechta přímo ovlivnila osudy některých přemyslovských králů a jejich rodin. Přečti si úryvek ze Zbraslavské kroniky Petra Žitavského a poté na základě textu a svých znalostí odpověz na otázky:

Uradili se šlechtici království, protože nechtěli déle snášet nepřítomnost svého pána, a vyslali posly k markraběti braniborskému, s povinnou uctivostí na něm žádali, aby jim jejich krále poslal zpět do země. Markrabě však odepřel vyhověti prosbám šlechticů, protože, jak tvrdil, měl při správě Českého království četná vydání a utrpěl nemalé ztráty...

1. Uvedený úryvek popisuje

- zradu českých šlechticů a pomoc markraběti braniborskému proti českému králi
- snahu českých šlechticů o osvobození Václava II. ze zajetí jeho poručníka Oty Braniborského
- uzavření dohody mezi markrabětem braniborským a českými šlechtici

2. K popsané situaci došlo

- několik let po smrti českého krále Přemysla Otakara II. na Moravském poli
- bezprostředně po vymření Přemyslovců po meči zavražděním Václava III.
- po narození budoucího krále Karla IV.

3. Těmito událostmi je inspirováno jedno ze známých českých uměleckých děl, Braniboři v Čechách.

Jedná se o:

- komedii
- román
- operu

Král. zemské české divadlo v Praze.
Dnes v pátek dne 5. ledna 1866. (Hra mimo předplacení.)
Začátek o půl sedmé hodině.
Pohostinská hra pana LUKASE. — Osobním vedením skladatele. — Poprvé:
BRANIBOŘI
v Čechách.
Velká romantická zpevňka ve 3 jednáních. Slova od K. Sabiny. Hudba od Bedřicha Smetany.
V druhém jednání: **Nové dekorace** od divadelního malíře pana Macourka.

OSOBY:

Volfram Oubramovic, starosta Pražský.	pan Hynek.	Ladislav.	služka Forencez.
Ouřich Rokynský, rytíř.	pan Braniborský.	Vilémka.	paní Práchezková.
Janot.	pan Polak.	Děsna.	služka Fialová.
Jan Tausovický, mladší měšťan Pražský.	pan Lev.	Kmet.	pan Pateček.
Verman, sedlák Braniborský.	pan Lukáš.	Bláha.	pan Čepka.
Jira, poběhlík.	pan Grund.		

Rytíř a zbrojnoš. Čelof Oubramovic. Venkované Vojáko Braniborské. Poběhlíci a zbrojci Pražští. Soudcové.
Děj se koná dleze v Praze, dleze blízko Prahy na venkov. — Rok: 1279.

Začátek o půl 7 — konec o 10. hodině. V divadle se topí. Pan Reichl ochuravel.
Listky lze dostati od 9 až do 2 hodin a večer od 6 hodin u denní kasy kr. zemského divadla.
Texty k této zpevňce jsou u denní kasy po 22 kr. k dostání.

V sobotu dne 6. ledna 1866.
Začátek ve tři čtvrtě na čtyry. (Hra mimo předplacení.) **Začátek v sedm hodin. (212. hra v předplacení.)**
Jan za chrla dán. Zlý duch Lumpacivagabundus.

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT
ČESKÉ REPUBLIKY

Úkol č. 9

Přestože šlechta mohla nabýt obrovské majetky a značnou moc, cesta k panovnickému titulu byla pro její příslušníky v našich zemích téměř úplně uzavřena. V celých našich dějinách známe jen dva panovníky, kteří pocházeli ze šlechtických rodin, shodou okolností to byli současníci.

Napiš, kteří dva naši panovníci pocházeli z řad šlechty. (Nápověda: Bojovali proti sobě o vládu, nakonec si ji rozdělili – jeden vládl v Čechách, ten druhý na Moravě, ale pocházel z Uher.)

Která panovnická dynastie po nich převzala u nás vládu? _____

3	
---	--

Úkol č. 10

V předchozí otázce jsi zodpověděl/a jméno českého šlechtice, který dosáhl královské hodnosti. Přečti si text Starých letopisů českých o tom, jak se výše zmíněný pán stal králem. Poté splň jednotlivé úkoly.

„I sjeli jsou se páni čeští s zemaný a rytíři a s jinými obcemi českými na sněm; i rozmlouváno jest s velikou vážností a s pilností, při tom také ohledavše práva česká stará a listy na to dané od starodávna, že když by v Čechách královský rod sešel, že mohou sobě Čecha krále z panského rodu zvoliti a sobě vzít. A tak se na tom sněmu stalo, že páni, rytíři a zemané, panoše a všecka města dali jsou se k tomu plnou vůli a zvolili za krále českého urozeného pána, pana (jméno vynecháno). A tu po tom volení šli s voleným králem a s velikou radostí do kostela k Matce Boží před Týnem. A mnozí plakali velikou radostí; a z toho se radovali, že milý Bůh vysvobodil je z toho, že jsou již vyšli z moci německých králů.“

1. Rozhodni, zda tvrzení pod textem jsou, nebo nejsou pravdivá.

- a) Dle starých listin se mohl šlechtic z jakéhokoliv rodu po vymření královské dynastie ucházet o královskou korunu. ANO/NE
- b) Na zemský sněm měli přístup pouze zástupci šlechty. ANO/NE
- c) V textu je přítomen příklad středověkého nacionalismu. ANO/NE

2. Odpověz na otázky.

- a) Napiš, v současné době používané, synonymum ke slovu sešel. _____
- b) Jakým způsobem bylo určeno, kdo se stane novým králem? _____

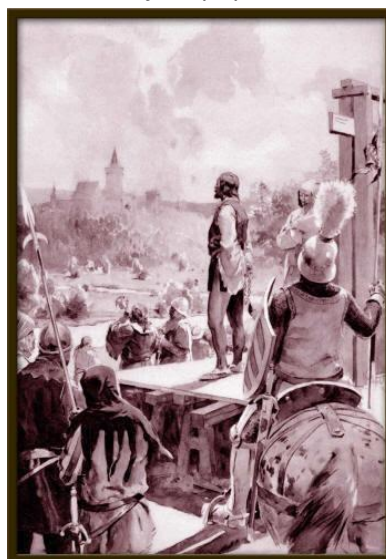
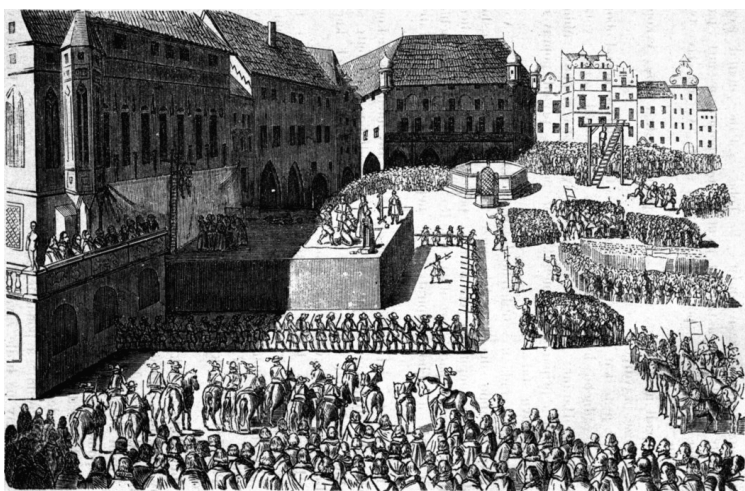
5	
---	--

Úkol č. 11

Život šlechticů s sebou mnohdy přinášel i kolísavou přízeň panovníků. A život některých měl být, nebo dokonce byl ukončen předčasně.

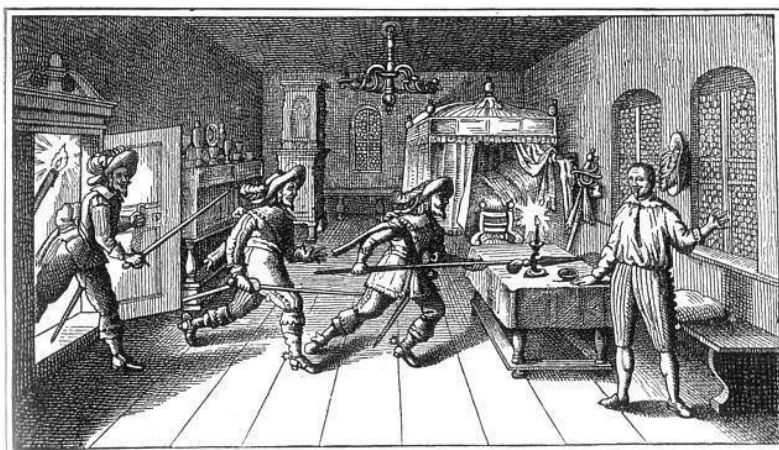
Z nabídky vyber správný popisek následujících obrázků:

pražská defenestrace, smrt Albrechta z Valdštejna, smrt Závaře z Falkenštejna, poprava 27 českých „pánů“,

A. _____

B. _____

C. _____

D. _____

4	
---	--

Úkol č. 12

Od 15. století začíná šlechta také podnikat, v 16. století dosahuje její podnikání vrcholu. Přečti si krátké charakteristiky jednotlivých podnikatelských oborů a tyto obory pojmenuj.

A. Nejproslulejším „podnikatelem“ tohoto odvětví byl Jakub Krčín z Jelčan. Své aktivity rozvíjel především v oblasti jižních Čech. Jednalo se o _____.

B. Pro tento druh podnikání se používalo především obilí (resp. z něj vyrobený slad) ze šlechtických velkostatků. Jednalo se o _____.

C. Tento obor měl svou tradici např. v Kutné Hoře. Na počátku 16. století však bylo kutnohorské naleziště vyčerpáno a nahradily jej doly v Jáchymově, patřící panskému rodu Šliků. Jednalo se o těžbu _____.

Který nešlechtický stav měl až do 16. století privilegium podnikat? _____

4	
---	--

Úkol č. 13

Na obrázku vidíš Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdružic, jednoho z významných českých šlechticů přelomu 16. a 17. století, spisovatele, válečníka, diplomata, hudebníka, ale také známého _____.

1. Na základě následujícího textu, jehož autorem je právě Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic, doplň úvodní text:

Šestého dne měsíce července vzali jsme šaty a oděv poutnický na sebe, s nemalou naší pro nezvyklost tak neobyčejného stroje přikrostí, byvše nerci-li jiným našim známým, ale i samým sobě dosti divní. Potom jsme bárku zjednali, do ní naše věci vnesti dali, a zaplativše v hospodě, do přístavu, kterýž okolo míle české od Benátek vzdálí jest, k lodí jsme se doplavili....

2. Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic zemřel 21. 6. 1621. Uveď místo (nestačí jen město), kde se tak stalo? _____

3. Na základě ilustrace zmíněného šlechtice urči (zakroužkuj správnou odpověď), jak se nazývá zvláštní druh našaseného límce, který se nosil v době renesance:

- a. okruží
- b. fraucimor
- c. calta
- d. buřinka

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT
ČESKÉ REPUBLIKY

Úkol č. 14

Nejen muži hráli důležitou úlohu ve společnosti. I urozené ženy tvořily její významnou součást. Před sebou vidíš vyobrazení urozených žen ze tří různých historických období. Jeden obrázek ukazuje ženu z období románského slohu, jeden výjev zobrazuje gotickou módu a jeden je z období renesance. Dokážeš šlechtičny podle jejich oblečení správně přiřadit k historickému období?

A

B

C

Románský sloh: _____

Gotika: _____

Renesance: _____

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT
ČESKÉ REPUBLIKY

Úkol č. 15

V předchozím úkolu jsi rozřadil/a šlechtičny dle dobové módy. Dokážeš stejným způsobem určit, do kterého období patří sídla, ve kterých tito urození žili?

A

B

C

Románský sloh: _____

Gotika: _____

Renesance: _____